

Szerkesztői jegyzet

Nincsenek jó híreim. Mindig van lejjebb. Sőt, egyre lejjebb. Sokan gondoljuk így, akik évtizedek óta szemléljük a hazai köz- és oktatási viszonyainkat. Tudjuk jól, az oktatás az egész fejlett világban válságban és útkeresésben van. De ez nem lehet mentség a hazánkban zajló folyamatok minősíthetlenségére. A helyzet nemcsak rossz – mindig majdnem ilyen volt – de mára már-már reménytelennek tűnik. Nem véletlen, hogy folyamatosan fogy a motiváció az egymással is összefüggő problémák feltárására, a közérdekű kérdések megvitatására. Magam is hónapok óta demotivált vagyok, ezért a szerkesztői jegyzetek elmaradása, illetve a kínnal-keservvel, önhibáztatással vállalt konferenciárészvételek, közszereplések. Pedig téma lenne bőségesen!

Írni lehetne és kellene elsődlegesen arról, hogy gyermekeink, unokáink miért érzik rosszul magukat az iskolában. Miért tekintenek számos tanórát feleslegesnek, és menekülnek az online térbe, a virtuális közegbe, amely egyben újrapozicionálja a diák-diák viszonyrendszert is. Foglalkozni kellene a politikai-hatalmi szempontok, az állami szerepvállalás és centralizáció dominanciájával, az elmaradt strukturális reformok következményeivel. Például az iskolaszervezet esélyteremtő és eredményességet javító átalakításának elismarolásával és ennek hatásaival, mint amilyen többek közt a minőségi oktatáshoz való hozzáférés és a szakmai autonómia szűkülése. Az oktatási rendszer alulfinanszírozásával, a fenntartói rendszer politikailag kikényszerített átszabásával és növekvő igazságtalanságával, a társadalmi egyenlőtlenség növekedésével és a szolidaritás csökkenésével. Beszélni kellene az egyre differenciáltabb oktatási viszonyokat centrálisan voluntarista módon egyformára szabni akaró, helyi szinten sokszor betarthatatlan jogszabályokról. A kipróbálatlan teljesítményértékelési rendszer bevezetéséről, amely egyszerre kívánja legitimálni a kinevezett helyi vezetők önkényét és a beosztottak szakmai, anyagi kiszolgáltatottságát. Az iskolai működési engedélyek kormányhivatalok általi – tanévkezdést közvetlenül megelőző –, személyes bosszúból táplálkozó, indokolatlan, gyerek- és szülőellenes visszavonásairól. A meghirdetett tanári NAT-tesztről, amely – ha a tanterv a döntéshozók és pedagógusok közös munkájával készült volna – nyilvánvalóan nemcsak értelmetlen, de funkciótlan is lenne. A felmáson végbement pedagógiai kultúráváltás problémáiról, a szakmai fejlesztések, továbbképzések gyakorlatba ültetésének alacsony határfokáról, az állandósuló tanító- és tanárihiányról, a pedagógusi munka és a szakmai kvalifikáció folyamatos, jogszabályok általi leértékeléséről (lásd pl. a képzés szintjeinek összemossa, idejének rövidítése). A sokszor kárhözott, csakis hatalmi érdeket szolgáló, kontárszelektív igazgatói kinevezésekről, a szakmai és önszerveződő civil szervezetek, érdekképviseletek ellehetetlenítéséről, a közoktatási szakmai kontroll szinte teljes leépítéséről is fontos volna szólni. Fel kellene dolgozni azokat a statisztikai, kommunikációs és nyelvi bűvészmutatványokat, amelyek a közvéleményt félrevezetik, ezzel is biztosítják a „demokratikus díszleteket”, az egyeztetések elbábozását, és municiót, ösztönzést adtak a pedagógusokkal és az elégedetlenségüknek hangot adó diákokkal szemben megnyilvánuló társadalmi hisztériának, a bűnbakképzésnek. Az oktatás világában követelt katonás rend iránti igény erősödéséről is kellene beszélni. Az „oszd meg és uralkodj” rendszerének kiépüléséről, a „megszoksz vagy megszöksz” elv kéréhetetlen működéséről.

A *rend* rendszere tökéletesen kiépült, amit a következőkben leírt személyes tapasztalatokkal kívánok alátámasztani. Kezdjük az általam is alapított, alapítványi keretekben működő művészeti iskola kisvárosi telephelyének kálváriájával. Hiába elégedettek – az immáron több mint két évtizede kialakított működési keretek közt – az itt folyó szakmai munkával a diákok, a szülők és az itt dolgozó pedagógusok is, ha a pártkatonaként kinevezett igazgató úgy gondolja, hogy a külső szakmai partneriskolai jelenléte túlzott szakmai és anyagi autonómiát biztosít az ország legrégebben működő drámatagozatán tanuló diákoknak, tanároknak – és neki lépnie kell. Minden eszközzel le kell uralni az itt folyó munkát, és ha ez nem megy szelíd erőszakkal, akkor szét kell zúzni, vagy önálló erővel, vagy a hivatalok

erejével. Ha nagy az ellenállás, akkor durván, már-már a törvénytelenység határán is. Ami garantáltan persze nem következik be, a két fél közötti érdekkellentétet ugyanis a vármegyei ~~perzekutátorok~~ hivatalnokok oldják majd fel, mint tudjuk, a legtöbbször elfogulatlanul.

Folytatásként a szintén személyesen átélt, az egyetemi szférában kikényszerített szakmai ellehetetlenülést idézem fel. Egy olyan szellemi központot szántott be a helyi hatalom, amely az elmúlt években új oktatási programok indításával, konferenciák szervezésével, a TDK-munka kiterjesztésével, a szakmai utánpótlás felkarolásával, nívós pedagógiai kötetek megjelentetésével folyamatosan növelte tudományos presztízsét, amelyet jól mutatott az MTMT közlemények és hivatkozások folyamatosan bővülő száma. A felszámoláshoz rejtett hatalmi, ideológiai szándékok vezettek, a döntés pedig az ott dolgozó oktatók háromnegyedének elküldésében/ellehetetlenítésében öltött testet. Végrehajtásában kulcsszerep jutott egy értékelhetetlen szakmai teljesítményű oktatónak, egy több funkciójában kiérdemesült közoktatási tanügyérnek. Természetesen e kiválóságokat nem zavarta a szervezettefejlesztési standardok áthágása, a nagytakarítás következtében óhatatlanul bekövetkező színvonalcsökkenés, amely a hallgatók alacsonyabb szintű felkészítésében tükröződik majd vissza hamarosan. Ők mossák kezeiket, és talán még büszkének is arra, hogy sikeresen kikényszerítették a helyi hatalmasok által elvártakat.

Végül jöjjön a legsúlyosabb eset, amely egy 10 éves – való igaz, nehezen nevelhető – fiúgyermek kizárásáról szól. Marci BTMN-es, és ebben a tanévben volt másodikos. Hétévesen ment iskolába, mert a szülők és az óvoda a magatartási problémái miatt a hosszabb előkészítési időt és a kiemelt fejlesztési opcióját választotta. Vallásos szülei egy budai egyházi iskolába írtatták be, ahová két nagyobb fiútestvére is járt. Alapvetően jól tanult, de a szülők által jól ismert szeretetét nem tűrő szózatmagokban és teljesítménykényszerre indukálta érzelmi kitérősei, melyek nyomdafestéket nem tűrő szózatmagokban és agresszív viselkedésben is testet öltöttek, kiverték a biztosítékot. Persze „küzdöttek” vele a tanítók és az iskola is, változó eredménnyel, végül azonban az osztálytársak szülei fellázdáltak, és kéréssel követelték a „rossz gyerek” mihamarabbi eltávolítását az osztályból. Fel sem merült bennük a szeretet parancsából következő empátia, a közös felelősség és a megoldási lehetőség keresése. Csak az önérdek érvényesítése, a „hulljon a férgese” közismert társadalomszervező elve hatotta át gondolkodásmódjukat. Az iskola végül engedett, és felszólították Marci szüleit a gyermek iskolából való elvitelére. Megkezdődött az új iskola keresése. A körzetes intézmény rögtön közölte, hogy ők csak a nagyobb létszámú, ún. *rosszabb* osztályba tudják átvenni, ahol a gyerekek kétharmada fiú. A következő három kerületi iskola, látván, hogy bár Marcinak jó a tanulmányi eredménye, de változó a magatartása, elzárkózó volt. Miként a környéken lévő egyházi fenntartású intézmények is; ők is arra hivatkoztak, hogy már náluk is van problémás gyerek. A nehezen nevelhető gyerek egyik iskolának sem kellett. Végül egy intézmény megkönyörült a gyermekre és szülein, bár nem abba az osztályba vette föl, amelybe eredetileg akarta, mivel Marci egyik volt óvodástarsának édesapja, több évvel korábbi tapasztalatokra hivatkozva, elérte az igazgatónál, hogy „az a rossz fiú” ne legyen gyermekének osztálytársa. Lehet, hogy az intézmények eszköztelensége, szakemberhiánya, a pedagógusok túlerheltsége áll közvetlen okként az elzárkózás mögött. Abban azonban, hogy a Marcihoz hasonló helyzetben lévő gyerekekkel ez egyáltalán megtörténhet, felsejlik a biológiai természetes szelekció, az erősek könnyörtelen érvényesülésének mintázata, amely nemcsak mellőzi az elesettek, gyengék támogatását, az újkori humanizmust és a társadalmi összetartozást elősegítő szolidaritást, de lényegében az önzéshez, az erősebbek arcátlan érdekérvényesítéséhez ad mintát a következő generációknak, és ezzel is az új barbárság térnyerésének jövőképet vetíti elő.

Hát ennyi. Az a *létra*, az talán még *bennünk van*.

Kaposi József

élet és iskola, élet-iskola, életiskola, iskola és élet, iskola-élet, iskolaélet

„Egyszer valamikor réges-régen, megmondani sem tudom, pontosan mikor, talán üknagyapám szépnagyapja idejében, élt egy felfuvalkodott varangyos béka. Ez a béka nemcsak olyan öreg volt, mint az országút, hanem az egész tó népe jól ismerte őt mogorva és kibírhatatlan természetéről. Nagy güli szemével mindig azt leste, hogy kit sérthet meg, nagy malé száját pedig kizárólag bántó szavak hagyták el.

Amikor egyik éjjel szűnyogra éhesen mozdulatlanul ült lesben, a vízben tükröződő holdvilágban megpillantott valami különösét. Hatalmas golyó szemeit lassan mozdította a fodrozódó víz felé, ahol hirtelen egy számára ismeretlen állat feje bukkant elő a mélyből. A varangyos béka máris dühösen fújta fel magát, amiért valaki háborgatni merte csendes otltétét.

– Jó estét kívánok! – köszönt kedvesen és illedelmesen a kislény. – Útbaigazítást szeretnék kérni, mert elvesztettem a társaimat. Esetleg látta őket errefelé úszni?

– Ki vagy te, és hogy merészeled megzavarni a nyugalمامat?! Ismeretlenekkel, és pláne halakkal nem állok szóba! Az utadat és a társaidat pedig találd meg te magad! – förmedt rá a varangy. A kisállat csodálkozva nézett a békára, majd így szólt:

– Uram, hiszen Önnek nagyon gyenge az emlékezete! Én ugyanis Önnek az ismeretlen ismerőse, sőt mi több, az elfeledett rokona vagyok.

– Rokon?! – csattant fel a béka. – Hogy lehetnél rokonom, hiszen semmi közös nincs bennünk? Nézz csak magadra: nincs lábad, nincs tüdőd, csak a vízben esetlenül ficánkolva szerencsétlenkedsz. Nevetségesen kicsi és szárnalmas buta vagy, aki elveszett, és még a társait sem képes egyedül megtalálni – folytatta hahotázva.

A kislény gondolkodott egy darabig, majd így szólt:

– Tudja, uram, Önnek igaza van. Valóban kevés hasonlóság van közöttünk. Én szabadon úszkállok, sok barátom van, és kedvesen közeledek másokhoz. Ön azonban egy megkeseredett, csúnya és undok béka, akit senki sem szeret, és megérdemli, hogy magányosan, társak nélkül tengesse az életét.

– Mit képzelsz magadról? És hogy bátorokodsz ilyen tiszteletlenül beszélni velem, te halak szégyene? – háborodott fel a varangy.

– Hal? Bárcsak hal lehetnék! De én sajnos egy *ebihal* vagyok – jegyezte meg szomorúan a kisállat a varangynak, aki viszont még soha nem hallott ilyen élőlényről.

Azzal a kis poronty otthagya a békát, és a víz alá bukkott, ahol hamarosan megtalálta a társait. Azóta nem akarnak az ebihalak békák lenni, de sajnos mindig elfelejtődik, hogy miért nem. Ugyanis nincs, aki figyelmeztesse őket, mivel a lábakkal, tüdőikkel, nagy szemekkel rövid emlékezet jár együtt.”

Hajdu Jázmin (2014): Varangymese. In: Maksa Katalin (szerk., 2017): *Csodatiükör. Antológia a Szabó Magda Magyar–Angol Kéttannyelvű Általános Iskola diákjainak irodalmi alkotásaiból – 2012–2017*. Szabó Magda Magyar–Angol Kéttannyelvű Általános Iskola, Budapest. 102–104. o.

A kötet tanúsága szerint a szöveg írója 2014-ben 2. osztályos volt.